

Türkiye’de Hanehalkı Görelî Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler: Lojistik Regresyon Analizi

Nurgül EVCİM (<https://orcid.org/0000-0002-7584-7316>), Department of Economics, Pamukkale University, Turkey; e-mail: nrgl_evcm@hotmail.com

Sevcan GÜNEŞ (<https://orcid.org/0000-0001-8367-8965>), Department of Economics, Pamukkale University, Turkey; e-mail: sgunes@pau.edu.tr

Hacer Simay KARAALP-ORHAN (<http://orcid.org/0000-0001-9889-1494>), Department of Labour Economics and Industrial Relations, Pamukkale University, Turkey; e-mail: skaraalp@pau.edu.tr

Factors Influencing the Household Relative Poverty in Turkey: Logistic Regression Analysis

Abstract

This study investigates the factors that determine the relative household poverty which prevents the growth of social welfare in Turkey. For this purpose, Turkish Statistical Institute (Turkstat) (2017) Income and Living Conditions micro dataset was used. The poverty line was calculated by using 60% of the household median income. In the binary logistic regression analysis, poor and non-poor shares of population was determined according to the poverty line and used as the dependent variables. Household demographic characteristics, labour market conditions and geographical characteristics were employed as explanatory variables. The estimation results indicate that education, age, formal employment, and employment in industry sector decreases relative household poverty. On the contrary, unemployment, casual employee, marriage and household size increase the risk of household poverty.

Keywords : Turkey, Household Poverty, Income and Living Conditions Survey Micro Data Set, Binary Logistic Regression.

JEL Classification Codes : C01, I30, I32, P36, R20.

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de toplumsal refah artışını engelleyen hanehalkı görelî yoksulluğunun, boyutları ve temel belirleyici faktörleri incelenmektedir. Bu amaçla analizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017) yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması mikro veri seti kullanılmıştır. İlk olarak hanehalkı medyan fert gelirinin %60’ına göre yoksulluk sınırı hesaplanmıştır. Bağımlı değişkenin yoksulluk sınırına göre yoksul ve yoksul olmayanlar olarak ele alındığı İkili Lojistik Regresyon analizinde, hanehalkı demografik özellikleri, işgücü piyasası ve coğrafi özellikleri içeren açıklayıcı değişkenler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Türkiye’de eğitim düzeyi, yaş, Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı olma ve sanayi sektöründeki istihdam yoksulluk riskini azaltırken işsizlik, yevmiyeli çalışma, evli olma ve hane büyüklüğü yoksulluk riskini artırmaktadır.

Anahtar Sözcükler : Türkiye, Yoksulluk, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti, İkili Lojistik Regresyon Analizi.

1. Giriş

Yoksulluk, ilk çağlardan günümüze insanoğlunu tehdit eden gerek ekonomik gerekse toplumsal ve siyasi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluğun derinleşme nedenleri çok boyutlu olup, her toplumda farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bireylerin açlık, işsizlik, gelir yetmezliği, toplumsal dışlanma, cinsiyet ayrımcılığı, eğitim, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçların yanı sıra, temel hak ve özgürlüklerden yoksun olmaları yoksulluğu getirmektedir. Özellikle 1980’li yıllardan günümüze Neoliberal politikaların da etkisiyle yoksulluk giderek derinleşmiş ve tüm dünyada yaygınlaşmıştır. Genel olarak ülkelerin sınırları içinde bir taraftan belirli kitleler için servet artışı hızla devam ederken, diğer taraftan belirli kitleler için yoksulluk hızla derinleşmektedir (Kubar, 2011: 228). Son 30 yılda dünyada en zengin %20’lik kesimin payının %70’ten %85’e yükseldiği görülürken en düşük gelirli %20’lik kesimin payı %23’ten %1,4’e düşmüştür (Danışoğlu, 2004: 225). Yoksulluk, sadece gelişmemiş toplumlar için sorun olmaktan çıkmış küresel bir sorun haline gelmiştir.

Yoksulluk, ekonomik temelli bir sorun olarak toplumsal yapıyı da tehdit etmektedir. Yoksullaşan bireyin, hırsızlık, gasp, insan ticareti, fuhuş, mafya gibi yasa dışı faaliyetlere yönelimi artmaktadır (Öztürk & Öztürk, 2010). Refah düzeyi düşük olan kitle için yoksulluk derinleşirken toplumsal huzur yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Refah azalışı gerek bireylerin gerekse toplumun yaşam kalitesini de düşürmektedir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere ekonomik ve toplumsal yapıyı etkileyen yoksulluk sorununa karşı mücadele politikalarının önemi giderek artmakta ve bu konuda küresel boyutta önlemler alınmaktadır. Özellikle bu önlemler Dünya Bankası ve IMF (International Monetary Fund) işbirliği ile oluşturulan ve uygulanan politikaları içermektedir. Bu politikalar gelişmemiş veya gelişmekte olan, dünya yoksulluk sınırının altında kalan ülkelere tarımsal sübvansiyonlarla, eğitim ve sağlık uygulamalarını dikkate alan politikalarla ve hatta borç yükü fazla olan ülkelere kredi imkânı sağlayarak gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle yoksullukla mücadele edebilmek için öncelikle yoksulluğun kaynağı ve belirleyicileri iyi bir şekilde irdelenmeli ve sonrasında bu nedenleri ortadan kaldırmak için uygun politikalar geliştirilmelidir.

Uluslararası ve ulusal düzeyde birçok yoksulluk tanımı ile karşılaşmak mümkündür. Literatürde ilk olarak yoksulluk 1901 yılında Seebohm Rowntree tarafından “Bireyin toplam gelirinin, biyolojik varlığının devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi” olarak tanımlanmıştır (Mingione, 1996: 7). Genel olarak bu şekilde tanımlanan yoksulluk kavramı dar anlamda açlıktan ölmek ve barınacak bir yerinin olmaması durumudur. Geniş anlamda ise yoksulluk çok boyutlu olup gelir ve ekonomik yoksunluğun yanı sıra, bireylerin ve toplumların kendilerini gerçekleştirmeleri ve yaşam kalitelerini etkileyen tüm sosyo-ekonomik, kültürel ve her türlü ayrımcılığa ilişkin yoksunluğu kapsamaktadır (Evcim vd., 2019: 292). Ölçüm yöntemlerine göre farklılaşan yoksulluk türleri: mutlak ve göreceli yoksulluk, insani yoksulluk, subjektif ve objektif yoksulluk, gelir yoksulluğu, kır ve kent yoksulluğu, cinsiyete bağlı olarak kadın-erkek yoksulluğu, yaşlı-çocuk yoksulluğu, çalışan yoksulluğu olarak ifade edilmektedir. Fakat bu çalışmada genel olarak göreceli yoksulluk üzerinde durulacaktır. Mutlak yoksulluk, hanehalkı

veya bireyin yaşamını fiziksel olarak sürdürebilmesi amacıyla ihtiyaç duyduğu asgari tüketim düzeyidir (Dumanlı, 1995: 212). Mutlak yoksulluk asgari geçimi gösteren yoksulluk kavramı iken görelî yoksulluk, insanın toplumsal bir varlık olmasından dolayı toplum içindeki diğer insanlarla karşılaştırıldığında ortalama yaşam standardının altında, açlık sınırının üstünde kalan yoksulluğu ifade etmektedir. Bu nedenle görelî yoksulluk kavramı, farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade, toplumdaki gelir ve refahın dağılımında medyan gelirden farklılaşmalara odaklanmaktadır (Coşkun, 2012: 184).

Genel olarak yoksulluğun yıllar itibariyle ortaya çıkışı, değişimi ve gelişimi incelendiğinde yoksulluğun azaltılması ve yoksulluğun boyutunun daha da artmasının engellenmesinde araştırmacılara ve politika yapıcılara yardımcı olabilecek faktörler bireyden kaynaklı faktörler olabileceği gibi hanehalkı, bölgesel ve coğrafi farklılıklar, toplumsal faktörlerden kaynaklı da olabildiği gözlemlenmektedir (Evcim vd., 2019: 294). Bu faktörlerin saptanarak bir takım modellemeler ile yoksulluk ile etkileşimi, etkileşimin yönü ve derecesi belirlenebilir elde edilen sonuçlara göre uygun politikalar ile yoksulluk ile mücadele edilebilir¹. Bu çalışmada, Türkiye'de toplumsal refah artışının ve kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biri olan yoksulluk sorununun boyutunun ve yoksulluğu etkileyen temel faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra gelen ikinci bölümde dünyada ve Türkiye'de konuya ilişkin ampirik çalışmalar gözden geçirilmiştir. Üçüncü bölümde 2017 yılı TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması mikro veri seti kullanılarak görelî yoksulluğa neden olan üç temel faktör; işgücü piyasası, coğrafi özellikler ve hanehalkı fert özellikleri kapsamında Türkiye'de görelî yoksulluğun boyutları araştırılmıştır. Bu bağlamda, literatür ile uyumlu olarak medyan fert gelirinin %60'ı yoksulluk sınırı olarak alınmıştır ve analizler buna göre yapılmıştır. Ayrıca veri seti ve model tanıtılmış ve analiz sonuçları yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular için genel bir değerlendirme yapılmış ve yoksullukla mücadele konusunda önerilerde bulunulmuştur.

2. Literatür Taraması

Yoksulluk sınırı ve yoksulluk oranları ülkelerin yoksulluk düzeyini gösteren temel göstergeler olup, yoksulluğunun ölçülmesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bununla birlikte yoksulluğa neden olan faktörlerin belirlenmesi çok boyutlu bir sorun olan yoksulluk ile mücadelede büyük önem taşımaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler her ne kadar birbirinden farklı özelliklere sahip olsalar da yoksulluğa neden olan faktörler birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Sosyal, psikolojik ve coğrafi faktörlerin yanı sıra birçok makro-ekonomik ve mikro-ekonomik faktör, yoksulluğun nedeni olarak görülmektedir. Genel olarak ampirik çalışmalar incelendiğinde eğitim, hanehalkı büyüklüğü, işgücü piyasasına ilişkin veriler, yaş, cinsiyet ve yaşanan bölgelerdeki beşeri farklılıkların yoksulluğun temel belirleyicileri olduğu görülmektedir. Yoksulluğu belirleyen faktörlerin araştırıldığı

¹ Bu konuya ilişkin detaylı teorik analiz için bkz. Evcim vd. (2019).

çalışmalarda genel olarak hanehalkına ilişkin gelir-yaşam koşulları, harcama, bütçe, bölge, işgücü, sağlık, vb. anket verileri kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir (Dünya Bankası, 2005; Kızılgöl, 2009; Epo, 2010; Achia vd., 2010; Makame & Mzee, 2014; Rodriguez, 2015). Konu ile ilgili dünyadaki bir çok farklı ülke ve Türkiye için çok sayıda deneysel çalışma yapılmıştır. Son yıllardaki çalışmalar kısaca aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Dünya Bankası (2005) çalışmasında 1994-2002 dönemine ait Türkiye Hanehalkı Bütçe Anket çalışmalarını kullanarak yoksulluğu incelemiştir. Probit regresyon modelinin kullanıldığı analiz sonucuna göre eğitim, sağlık, işgücü piyasası, sosyal koruma uygulamalarının yoksulluk riskini azaltırken, makroekonomik istikrarsızlıkların yoksulluk riskini arttırmakta olduğu ortaya koyulmuştur. Kızılgöl (2009) çalışmasında Türkiye'de hanehalkı yoksulluğunu etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışmada 2002-2006 yılları için TÜİK Hanehalkı Bütçe anketleri kullanılmış olup, analizler lojistik regresyon yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre eğitim, yoksulluk riskini azaltıcı yönde etki ederken hanehalkı büyüklüğü ve hanelerin kırsal bölgelerde yaşaması yoksul olma riskini arttırıcı yönde etkilemektedir. Cafri (2009) çalışmasında Adana ilinde 2008 yılı için yoksulluğun belirleyicilerini incelemiştir. Probit model sonuçlarına göre hanehalkı reisinin yaşı, hanedeki kadın nüfusunun eğitim düzeyi, toplam harcamaların yoksul olma olasılığını ve yoksulluğun derinliğinin önemli birer belirleyicisi olduğu ortaya konulmuştur. Hane reisinin yaşındaki artışlar ve hanedeki kadınların eğitim düzeyindeki artışlar yoksul olma riskini azaltırken, hanedeki kadın sayısındaki ve toplam harcamalardaki artışlar yoksul olma olasılığını arttırmaktadır. Dal (2013) çalışmasında Türkiye'de hanehalkı yoksulluğunun belirleyicilerini incelemiştir. Lojistik regresyon analizi ile elde edilen sonuçlara göre hane reisi kadın olan hanelerde yoksul olma olasılığı daha yüksektir. Yaş grubuna bağlı olarak yoksul olma olasılığı en yüksek grup 64 yaş ve üzeri bireylerin yer aldığı gruptur. Ayrıca mevsimlik işçilerin diğer çalışan gruplara göre yoksul olma olasılığı artarken kamu çalışanlarında kamu dışında çalışanlara göre yoksul olmama olasılığı artmaktadır. Bunların dışında internet adedi, cep telefon adedi, LCD-televizyon adedi, çamaşır makinesi adedi, tuvalet sahipliği adedi gibi konut kolaylıklarının yoksul olma olasılığını azalttığı bulunmuştur. Benzer şekilde, konuttan toplu ulaşım araçlarına erişim zorluğu arttıkça yoksul olma olasılığı da artmaktadır. Çocuk sayısının da yoksulluğun önemli belirleyicileri arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani çocuk sayısındaki artış yoksul olma riskini arttırmaktadır. Şeker & Jenkins (2014) çalışmalarında 2003-2011 dönemi için Türkiye'de yoksulluk trendini incelemişler ve bu dönemde toplam yoksulluk oranı %35,2'den %24,1'e azaldığı, mutlak yoksulluk oranı %46,2'den %16,3'e azaldığı ve görece yoksulluk oranında ise çok fazla bir değişim olmadığı belirtilmiştir. Bu çalışmaya göre Türkiye'de yoksulluk sorununda asıl itici güç ekonomik büyümedir. Şeker & Dayıoğlu (2014) çalışmalarında 2005-2008 dönemi panel verilerini kullanarak Türkiye'de yoksulluğun dinamiklerini incelemişler ve elde edilen sonuçlara göre Türkiye'de nüfusun %8'i sürekli olarak yoksul iken yoksulların neredeyse dörtte biri sürekli yoksul kategorisindedir. Genel nüfusa göre daha az eğitim düzeyine sahip ve daha çok genç nüfusun içinde bulunduğu grup, işgücüne katılımın az olduğu haneler, ücretsiz aile işçisinin fazla olduğu hanelerde yoksulluğun daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca sürekli yoksulluğun en fazla görüldüğü grup çocuklardan oluşmaktadır. Çağlayan & Sedefoğlu (2016) çalışmalarında Türkiye'de

hanehalkının karakteristik özelliklerinin yoksulluk üzerindeki etkilerini 2013 Hanehalkı Bütçe Anketleri kullanılarak incelenmiştir. Probit ve Heteroskedastik Probit model kullanılarak yapılan tahmin sonuçlarına göre sağlık güvencesi, tam zamanlı çalışma, ikinci bir eve sahip olma, evin büyüklüğü, yaş, hanehalkı tipi yoksulluğun azaltılmasında pozitif bir etkiye sahip iken yaşlılık, engellilik, okur-yazar olmamadan kaynaklı çalışmama durumu ve hanehalkının tüketimindeki sürekli artışlar yoksulluk oranının azaltılmasında negatif yönde bir etkiye sahiptir. Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasında en önemli faktör eğitim olarak ifade edilmiştir. Yıldırım vd. (2017) çalışmalarında 2010-2013 Gelir ve Yaşam Koşulları Anketleri'nin panel verilerini kullanarak Türkiye'de yoksulluk dinamiklerini incelemiştir. Dinamik Rassel Etkiler modeli kullanılarak yapılan tahmin sonuçlarına göre hanehalkının büyüklüğü, özellikle çocuk sayısının fazla olduğu haneler için yoksulluk riski artmaktadır. Kayıt dışı sektörlerde, sosyal güvenlikten yoksun çalışma yoksulluk riskini arttırmaktadır. Kadınların evde yaşlı, çocuk bakımı ve ev işleriyle ilgilenmesi sonucu istihdam dışında kalması yoksulluğun kadın boyutunda artışa sebep olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı teşvik edilerek yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlanabilir.

Hoynes vd. (2006) çalışmalarında ABD'de yoksulluk trendi ve belirleyicilerini incelenmişlerdir. Bu çalışmaya göre işsizlik, reel haftalık ücretlerin medyan değeri ve gelir eşitsizliğinin yoksulluk üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre işgücü piyasasında kadının işgücüne katılımı ve reel haftalık ücretlerin medyan değerindeki artışlar yoksulluk oranını azaltırken işsizlik ve gelir eşitsizliğindeki artışlar yoksulluk oranında artışa sebep olmaktadır. Brady vd. (2009) çalışmalarında 15 Avrupa ülkesi ve 3 Avrupa ülkesi olmayan toplam 18 Batı Demokrasisinde Genelleştirilmiş Tahmin Denklemi (GEE) Logit modeli kullanılarak yoksulluğun hem mikro ekonomik hem de makroekonomik belirleyicilerinin yoksulluk üzerindeki etkilerini incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre bir hanede birden fazla kazancın olması, hane reisinin eğitim düzeyinin artması, hanede 65 yaş üzeri bireylerin olması, kadın olmak ve refah devlet endeksindeki artışlar yoksulluğu azaltmaktadır. Rodriguez (2015) çalışmasında 2008 yılına ait Sosyo-Ekonomik Koşullar Anket verilerinden yararlanarak Meksika eyaletlerinde yoksulluğa neden olan faktörleri lojistik regresyon analizi ile incelemiştir. Analizde kentte veya kırsal bölgede yaşam, hanehalkı büyüklüğü ve hanehalkı reisinin özellikleri (yaş, eğitim durumu, meslek grubu gibi) açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda hanehalkı büyüklüğündeki artış, mevsimlik gezici olan ve olmayan tarım işçileri için yoksulluk riski artarken hanehalkı reisinin eğitim seviyesindeki artış ve yaşına bağlı yoksul olma riski azaltmaktadır. Çalışmada, cinsiyete dayalı olarak yoksulluk riskinin arttığı veya azaldığı ile ilgili bir kanıt rastlanmamıştır.

Hasmi vd. (2008) çalışmalarında Pakistan'ın Punjab eyaletinde kırsal yoksulluğun belirleyicilerini incelemiştir. Çalışmada Hanehalkı Uluslararası Yiyecek Politika Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan 1986-1987, 1990-1991, 2001-2002 Pakistan Hanehalkı Kırsal Anket verileri kullanılmıştır. Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre hanehalkı büyüklüğü ve bağımlılık oranı yoksul olma riskini artırırken eğitim, sermayenin varlık değeri, para transferleri, çiftlik hayvanlarının değerindeki artışlar toprak sahiplerinin yoksul olma riskini azaltmaktadır. Sadiq (2010) çalışmasında Pakistan'da 2001-2002 ve

2004-2005 dönemlerinde yoksulluğun nedenlerini incelemiştir. Analizde Hanehalkı Bütçe Anketleri kullanılmış olup yaşa bağlı olarak (yaş ilerledikçe) yoksul olma riskinin azaldığı tespit edilmiştir. Buna karşılık hanedeki çocuk sayısındaki artışlar yoksul olma riskini arttırmaktadır. Medeni durum ile yoksulluk arasındaki ilişki ise duruma göre farklılık göstermektedir. Evli olmanın yoksulluk ile herhangi bir ilişkisi yok iken boşanmış ve eşi vefat etmiş fertler için yoksulluk riskinin arttığı tespit edilmiştir. Rajaram (2009) çalışmasında 2005-2006 Ulusal Aile Sağlık Anket verileri kullanılarak Hindistan'da hane reisi kadın olan hanelerde yoksulluk incelemiştir. Açıklayıcı değişken olarak hane reisi kadın olan haneler, hanehalkı büyüklüğü ve eğitim kullanılmıştır. Logit ve probit model tahmin sonuçlarına göre hane reisi kadın olan hanelerde yoksulluğun daha yüksek olduğunu kanıtlayan bir sonuç elde edilmemiştir. Hanehalkı büyüklüğündeki artışlar yoksulluk riskini arttırırken eğitim düzeyindeki artışlar ise yoksulluk riskini azaltmaktadır.

Ranathunga (2010) çalışmasında Sri-Lanka'daki hanehalkı yoksulluğunun belirleyicileri araştırmıştır. 2006/2007 dönemi Hanehalkı Gelir ve Harcama Anketleri kullanılarak probit regresyon modeli ile yaptığı analizlerde işgücü piyasası, beşerî sermaye ve para transferlerine ilişkin değişkenler yoksulluğun en önemli belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sri-Lanka'da eğitim ve yabancı para transferlerinin yoksulluk riskini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Epo (2010) çalışmasında Kamerun'da Hanehalkı Tüketim Anketlerini kullanarak yoksulluğun nedenlerini incelemiştir. Çalışmada eğitim, hane reisinin yaşı, çalışan yetişkin hane bireylerinin oranı, altyapı imkânlarına ulaşım değişkenleri hane yoksulluk riskini azaltıcı yönde etkiye sahip iken hanelerin kırsal bölgelerde yaşıyor olması yoksulluk riskini arttırmaktadır.

Achia vd. (2010) çalışmalarında Kenya'nın 2003 yılı Demografik ve Sağlık Anket verilerinden yararlanarak hanehalkı yoksulluğunu araştırmışlardır. Lojistik regresyon sonuçlarına göre eğitim süresi ve kalitesindeki artışlar yoksulluk riskini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra hane reisinin yaşı, etnik kökeni, dini inancı ve bölgelerin yoksulluk üzerinde önemli etkileri olduğuna ulaşılmıştır. Özellikle kırsal bölgelerde yaşamak yoksulluk riskini arttırmaktadır.

Sekhampu (2012) çalışmasında Güney Afrika'da kişi başına düşen gelire dayalı hanehalkı yoksulluğunu incelemiştir. Hanehalkı büyüklüğü, hane reisinin cinsiyeti, yaşı, eğitimi, işteki durumu ve medeni durumu açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Lojistik regresyon tahmin sonuçlarına göre daha çok hane reisi kadın olan hanelerde hane büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski de artmaktadır. Hane reisinin yaşı ve eğitimi düzeyi arttıkça, ücretli çalışması ve evlilik durumuna bağlı olarak yoksulluk riski azalmaktadır. Biyase & Zwane (2015) çalışmalarında Güney Afrika'da 2008-2014 Ulusal Gelir Dinamik Çalışmaları'nı kullanarak hanehalkı refahının belirleyicilerini incelemişlerdir. Probit regresyon modelinde bağımlı değişkenler yoksulluk ve kişi başına düşen gelir iken bağımsız değişkenler ise bağımlılık oranı, bölgesel farklılıklar, medeni durum, hane reisinin yaşı, hanehalkı büyüklüğü, hane reisinin eğitimi ve cinsiyetidir. Elde edilen sonuçlara göre tüm değişkenler

beklentilere uygun bir şekilde istatistiki olarak anlamlıdır. Hane reisinin eğitim düzeyindeki artışlarla birlikte yoksulluk riski azaldığı tespit edilmiştir.

Spaho (2014) çalışmasında 2002-2008 dönemi Arnavutluk Yaşam Standardı Ölçüm Anket verileri kullanarak yoksulluğun belirleyicilerini tüketim üzerinden incelemiştir. Lojistik regresyon analiz sonuçlarına göre hane reisinin eğitimi, yaşı ve cinsiyetine ilişkin değişkenler ile hane refahı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanamamıştır. Bunun yanında hanehalkı büyüklüğündeki artışlar hane refahını azaltıcı bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Myftaraj vd. (2014) çalışmalarında Arnavutluk’da 2002-2008 dönemleri için Yaşam Standardı Ölçüm Anketlerinde yer alan sosyo-demografik faktörler kullanarak yoksulluğu araştırmışlardır. Analiz ikili lojistik regresyon modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre eğitim yoksulluğun azaltılmasında en önemli faktörlerden biridir. Yoksulluğun belirlenmesinde önemli bir diğer faktör ise hanehalkı büyüklüğüdür. Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski de artmaktadır.

Makame & Mzee (2014) çalışmalarında 2004-2005 ve 2009-2010 Zanzibar Hanehalkı Bütçe Anket verilerini kullanarak yoksulluğu sosyo-ekonomik değişkenler ile incelemişlerdir. Analizde Lojistik regresyon yöntemi kullanılmış olup açıklayıcı değişken olarak hanehalkı büyüklüğü, hanehalkı reisinin özellikleri (yaş, cinsiyet), eğitim, kent-kır yaşamı, iş durumu, balıkçılık, tarım gibi çalışma alanları ve bölgeler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk artmaktadır. Kentsel bölgelerdeki yaşam ve eğitim düzeyindeki artış ise yoksulluğu azaltmaktadır. Çalışmada hane reisi kadın veya erkek olan hanelerde yoksulluk açısından fark olmadığı belirtilmiştir.

3. Veri Seti ve Model

Çalışmada TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) mikro veri setlerinden 2017 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırma verileri kullanılmış olup 24.498 hanede yaşayan 78.015 hanehalkının refahı tüm Türkiye için ağırlıklandırma yapılarak, Türkiye’de yoksul olma durumu araştırılmıştır. Lanjouw & Ravallion (1995), Lipton & Ravallion (1995), Buvinic & Gupta (1997), Herrera (1999) çalışmalarından yararlanılarak Türkiye’deki yoksulluğun coğrafi özelliklerine, işgücü piyasası özelliklerine ve hanehalkı özelliklerine ilişkin belirleyiciler incelenmiş olup yoksulluğu artıran veya azaltan faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. TÜİK’in 2008 yılında yayınlamış olduğu yoksulluk çalışmasına göre Eurostat, OECD vb. kuruluşlar uluslararası kıyaslamalar için gelire dayalı yoksulluk göstergelerini tercih etmekte olup medyan gelirin %60’ını kullanarak yoksulluk sınırını hesaplamaktadır. Ayrıca TÜİK, OECD eşdeğerlik ölçeğini kullanarak fert eşdeğer geliri hesaplamaktadır. Bu ölçeğin hesaplanması ve kullanılmasıındaki amaç fert gelirinin elde edilmesinde hanedeki yetişkin-çocuk bileşimindeki farklılıkların dikkate alınmasıdır. Böylelikle medyan fert geliri kullanılarak hesaplanan görece yoksulluk sınırı daha doğru kıyaslama imkânı sağlayacaktır. Bu nedenle, bu çalışmada ilk olarak OECD eşdeğerlik ölçeği hesaplanmıştır. Bunun için “hane reisine” 1, “14 yaş ve üzeri diğer hane fertlerine” 0.50 ve “14 yaş altı hane fertlerine” ise 0.30 değerleri verilmiştir. Bir hanedeki fertlere ait oranlar toplanarak her hane için bir oran elde edilmiştir. Daha sonra Toplam Hanehalkı Kullanılabilir Geliri, bu ölçeğe bölünerek eşdeğer fert geliri hesaplanmıştır. Eşdeğer fert gelirinin medyan değerinin

(15.887,15) %60'ına göre yoksulluk sınırı 9.532,29 TL olarak hesaplanmıştır. Elde edilen yoksulluk sınırının altında kalan fertler ve üstünde kalan fertler için farklı değişkenlere bağlı olarak istatistiksel tablolar incelenmiştir. Daha sonra yoksulluğu belirleyen faktörleri incelemek için işgücü piyasası özellikleri, coğrafi özellikler ve hanehalkı demografik özelliklerine bağlı olarak ikili lojistik regresyon tahmini gerçekleştirilmiştir.

3.1. Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Boyutu

Bu bölümde, Türkiye'de hanehalkı fert özellikleri, işgücü piyasası özellikleri ve coğrafi özellikler ile yoksulluk arasındaki ilişkisi incelenmiştir. TÜİK 2017 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'ndan yararlanılarak istatistiksel hesaplamalar yapılmıştır. Bu istatistiksel hesaplamalar, yoksulluğun ilgili değişkenler açısından "nasıl dağıldığı?" hakkında bilgi vermektedir.

Tablo: 1
Türkiye'de Göreli Yoksulluk ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2017)

	Türkiye		Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yoksul	15.863.658	20,1	8.155.402	10,3	7.708.256	9,8
Yoksul Değil	62.998.533	79,9	31.321.926	39,7	31.676.607	40,2
Toplam	78.862.191	100,0	39.477.328	100,0	39.384.863	100,0

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

TÜİK tarafından 2017 yılı için yapılan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırma'ndan yararlanılarak hesaplanan yoksulluk verilerine göre Türkiye'deki nüfusun %20,1'i yoksulluk sınırının (9.532,29 TL) altında iken %79,9'u yoksulluk sınırının üzerindedir (Tablo 1). Hesaplanan %20,1'lik yoksulluk içinde %9,8'i erkek iken %10,3'ü kadındır. Yani Türkiye'de yoksulluğun %51,4'ünün kadınlar, %48,6'sını erkekler oluşturmaktadır. Türkiye 2017 yılı yoksulluk oranlarına göre her ne kadar kadın-erkek yoksulluğu arasında çok büyük bir farklılık olmasa da kadın yoksulluğunun erkek yoksulluğuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gökovalı & Danışman (2010) çalışmalarında Türkiye'de genel olarak hem erkeklerde hem de kadınlarda yoksulluk önemli bir boyutta iken yoksulluğun kadınlarda yoğunlaştığına ilişkin sonuçlar ortaya koymuşlardır. Çeşitli çalışmalarda (Buvinic & Gupta, 1997; Sekhampu, 2012; Biyase & Zwane, 2015) kadın reisli hanelerde yoksulluk oranı daha yüksek tespit edilmiş fakat diğer çalışmalarda (Rajaram, 2009; Rodriguez, 2015; Spaho, 2014; Makame & Mzee, 2014) bunu kanıtlar nitelikte sonuçlar elde edilememiştir.

Tablo: 2
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Yaşa Göre Dağılımı (2017)

Yaş	Frekans	Yoksul
0-14	5.699.843	35,9
15-64	9.119.093	57,5
65+	1.044.722	6,6
Toplam	15.863.659	100,0

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2'ye göre Türkiye'deki %20,1'lik yoksul nüfusun içinde yaşa göre farklılıklar görülmektedir. Yoksul nüfusun %35,9'unun 14 yaş ve altı nüfus oluşturmaktadır. Çalışma çağındaki aktif nüfus %57,5'ini oluştururken yaşlı yoksulluğu ise genel yoksulluk içinde

%6,6'lık bölümde yer almaktadır. Yani Türkiye'de genel olarak yoksulluk en çok 15-64 yaş aralığındaki aktif nüfusta görülmektedir. Bunu 0-14 yaş çocuk yoksulluğu takip etmektedir. Çalışma çağındaki yoksulluğun fazla oluşu Türkiye'deki çalışan yoksulluğunu ortaya koymaktadır. Apaydın (2018) ve Işığıçok (2011) çalışmalarında da vurguladığı üzere mevcut istihdam, niteliği düşük ve daha çok emek yoğun sektörlerde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle bireyler, çalışmalarına rağmen görece yoksulluktan kurtulamamaktadır.

Tablo: 3
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Medeni Duruma Göre Dağılımı (2017)

Medeni durum	Frekans	Yoksul (%)
Evli	6.309.966	39,8
Hiç Evlenmedi	3.023.993	19,1
Eşi öldü	611.121	3,9
Boşandı	190.229	1,2
Toplam	10.135.310	63,9

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Ankete katılanların %63,9'u bu soruyu cevaplamıştır.

Tablo 3'te medeni duruma göre yoksul nüfusun dağılımı yer almaktadır. Yoksul nüfusun %39,8'ini evliler, %19,1'ini hiç evlenmemişler oluşturmaktadır. Yoksul nüfusun %3,9'u eşini kaybetmişken %1,2'si ise eşinden boşanmıştır. Dolayısıyla, yoksul nüfusu büyük oranda evliler ve hiç evlenmemişler oluşturmaktadır.

Tablo: 4
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (2017)

Eğitim	Frekans	Yoksul (%)
Okur-yazar değil	2.000.288	12,6
Bir okul bitirmedi	1.195.963	7,5
İlkokul	3.035.981	19,1
İlköğretim	1.103.690	7,0
Ortaokul ve Dengi	1.472.653	9,3
Genel lise	625.361	3,9
Mesleki Lise	407.071	2,6
Yüksekokul	134.879	,9
Fakülte	155.608	1,0
Yüksek lisans	2.767	,0
Doktora	1.048	,0
Toplam	10.135.310	63,9

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Ankete katılanların %63,9'u bu soruyu cevaplamıştır.

Türkiye'de eğitim düzeyine göre görece yoksulluk oranlarındaki farklılıklar Tablo 4'te görülmektedir. Eğitim düzeyine göre Türkiye'de genel olarak yoksul nüfusun %12,6'sı hiç okuma-yazma bilmemektedir ve %7,5'i herhangi bir okul bitirmemiştir. %19,1'i ilkokul mezunu, %7'si ilköğretim mezunu, %9,3'ü ise ortaokul veya dengi bir okuldan mezun olmuştur. Yaklaşık olarak %6,5'i lise veya mesleki liselerden mezun olmuştur. Toplam yoksul nüfus içinde ise en az yoksullukla karşı karşıya kalan kesim üniversite mezunu (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) nüfustur. TÜİK 2017 İşgücü İstatistikleri² bu durumu destekler nitelikte olup istihdam içinde yer alan nüfusun eğitim düzeylerine ilişkin

² TÜİK İşgücü İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007>, 23.08.2018.

bilgilerde lise bir eşik konumundadır. Lise öncesi (ilkokul, ilköğretim, ortaokul dengi) eğitime sahip bireyler istihdamın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan nüfus, eğitim düzeyine bağlı olarak daha düşük ücretler ile daha çok hizmetler sektöründe istihdam edilmekte olup görece yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır (Tablo 6). Bu verilere göre şunu söylemek mümkündür, eğitim düzeyindeki artış özellikle yükseköğretim ve sonrası eğitim, yoksul olma olasılığını hızla azaltmaktadır.

Tablo: 5
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun İşteki Duruma Göre Dağılımı (2017)

İşteki durum	Frekans	Yoksul (%)
Ücretli-maaşlı	1.517.431	9,6
Yevmiyeli	608.723	3,8
İşveren	29.407	0,2
Kendi Hesabına Çalışan	721.117	4,5
Ücretsiz aile işçisi	604.278	3,8
Toplam	3.480.955	21,9

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Ankete katılanların %21,9'u bu soruyu cevaplamıştır.

Tablo 5'te Türkiye'de yoksul nüfusun işteki duruma göre dağılımı yer almaktadır. Yoksul nüfusun %9,6'sı ücretli-maaşlı çalışmaktadır. %3,8 oranla hem yevmiyeli çalışanlar hem de ücretsiz aile işçileri yoksullukla karşı karşıyadır. Yoksul nüfusun %4,5'i kendi hesabına çalışırken işverenlerin yoksulluk içindeki payı %0,02'dir. TÜİK İşgücü İstatistikleri'ne göre 2017 yılında istihdamda yer alan nüfusun büyük çoğunluğu ücretli-maaşlı olarak çalışmaktadır. Ayrıca bu nüfusun niteliği düşük işlerde, çoğunlukla hizmetler sektöründe istihdam ediliyor olması yoksulluğun da bu nüfusta daha çok hissedilmesine sebep olmaktadır (Tablo 6). Diğer taraftan, işverenlerin gerek daha düşük Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) prim ödemeleri yapmak gerekse vergiden kaçınmak için yöneldiği yasal olmayan çift bordro uygulaması³ hali hazırda ücretlerin resmi makamlara olduğundan daha düşük düzeyde bildirilmesine ve ücretli-maaşlı çalışanların görece yoksul görünmesine neden olmaktadır (Özveri, 2015).

Tablo: 6
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Sektöre Göre Dağılımı (2017)

Sektör	Frekans	Yoksul (%)
Tarım	1.187.067	7,5
Sanayi	477.132	3,0
İnşaat	547.462	3,5
Hizmet	1.269.294	8,0
Toplam	3.480.955	21,9

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Ankete katılanların %21,9'u bu soruyu cevaplamıştır.

Türkiye'de yoksulluğun sektörel dağılımı Tablo 6'da yer almaktadır. Türkiye'de yoksul nüfusun %8'i hizmetler sektöründe, %7,5'i tarım sektöründe çalışmaktadır. %3,5'i

³ İşverenin işçi maliyetini düşük tutmak amacıyla işçinin sigortasının, aldığı ücretten daha düşük yatırılması ve işçiye maaşının bir kısmını elden vermesi durumudur.

inşaat sektöründe çalışırken, %3'ü ise sanayi sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe gelirin düşük ve mevsimsel çalışma koşullarının hâkim oluşu yoksulluğu artmasına neden olmaktadır. Tarım sektörünün istihdamdaki payı yıllar itibariyle azalmasına karşın, nüfusun yaklaşık 5'te biri halen tarımsal faaliyetlerle uğraşmakta ve kadınlar çoğunlukla ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Özellikle ölçek ekonomilerinden yararlanamayan küçük ölçekli işletmelerde çalışmak, girdi maliyetlerinin yüksek ve makineleşmenin düşük olması verimliliği düşürerek sektördeki yoksulluğu tetiklemektedir (Karaalp-Orhan, 2016). TÜİK İşgücü İstatistiklerine göre 2015 yılı tarım sektöründe istihdam 5.483 bin kişi iken 2017 yılında 5.464 bin kişiye gerilemiştir. Tarım sektöründen çözünen eğitim düzeyi düşük istihdam çoğunlukla sanayi sektöründen ziyade hizmetler sektöründe niteliksiz düşük ücretli işlerde istihdam edilmektedir. Bununla birlikte, ISCO 88 Uluslararası Meslek Sınıflandırmasına göre istihdamın çoğunlukla nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri ile nitelik gerektirmeyen mesleklerde yer alması, Türkiye'de istihdamın hala büyük ölçüde niteliksiz ve vasıfsız olduğuna, eğitim ve işgücü talebi arasındaki uyumsuzluğa ve mesleki eğitime ilişkin sorunların varlığına işaret etmektedir (Karaalp-Orhan, 2016).

Tablo 7
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun SGK'ya Göre Dağılımı (2017)

SGK	Frekans	Yoksul (%)
Kayıtlı	1.429.548	9,0
Kayıtlı değil	2.051.407	12,9
Toplam	3.480.955	21,9

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Not: Ankete katılanların %21,9'u bu soruyu cevaplamıştır.

2017 yılı Türkiye'deki yoksulların %12,9'u SGK'ya kayıtlı değil iken %9'u SGK'ya kayıtlı olarak çalışmaktadır (Tablo 7). Bu oranlara göre yoksul nüfusun çoğu kayıt dışı çalışmaktadır. Türkiye'de kayıt dışılığın en önemli nedeni yüksek vergiler ve dolayısıyla işgücü maliyetlerindeki artışlar olarak gösterilmektedir (Karaalp-Orhan, 2016). Bu durumun istihdamı azaltması karşısında kayıtlı istihdamın dışında kalanlar düşük ücretli, niteliksiz, kayıt dışı işlere yönelmektedir.

Tablo 8
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Şu Anki Faaliyet Duruma Göre Dağılımı (2017)

Suanki faaliyet durumu	Frekans	Yoksul (%)
Çalışıyor	3.480.589	21,9
İş arıyor	894.063	5,6
Emekli/erken emekli/ çalışmayı bitirmiş	459.509	2,9
Diğer Aktif olmayanlar	11.029.498	69,5
Toplam	15.863.659	100,0

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9
Türkiye'de Göreli Yoksulluğun Hane Tipine Göre Dağılımı (2017)

Hane Tipi	Frekans	Yoksul (%)
Tek kişilik haneler	434.813	2,7
Bağımlı çocuk olmayan haneler	1.259.540	7,9
Bağımlı çocuk olan haneler	14.169.305	89,3
Toplam	15.863.659	100,0

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yoksul nüfusun %21,9'u şu an aktif şekilde çalışırken %5,6'sı ise iş aramaktadır. Emekliler %2,9'unu oluştururken %69,5'ini diğer aktif olmayanlar oluşturmaktadır.

Türkiye'de yoksul bireylerin %89,3'ü bağımlı çocuğu olan hanelerde yaşamaktadır. %7,9'u bağımlı çocuğu olmayan hanelerde yaşarken %2,7'si ise tek kişilik hanelerde yaşamaktadır. Bağımlı çocuk sayısı ve hanedeki yetişkin sayısı arttıkça hanedeki yoksulluk artmaktadır.

Tablo: 10
Türkiye'de Düzey 1'e Göre Göreli Yoksulluk Oranları

Bölgeler		Toplam Nüfus	Yoksul Nüfus	Yoksul (%)
İstanbul	TR1	14.779.661	1.073.944	6,8
Batı Marmara	TR2	3.349.603	485.910	3,1
Ege	TR3	10.098.360	1.238.399	7,8
Doğu Marmara	TR4	7.600.920	616.583	3,9
Batı Anadolu	TR5	7.642.745	912.837	5,8
Akdeniz	TR6	10.131.345	2.388.802	15,1
Orta Anadolu	TR7	3.875.387	792.977	5,0
Batı Karadeniz	TR8	4.433.212	713.033	4,5
Doğu Karadeniz	TR9	2.581.239	416.188	2,6
Kuzey Doğu Anadolu	TRA	2.128.997	698.305	4,4
Orta Doğu Anadolu	TRB	3.750.752	1.770.429	11,2
Güneydoğu Anadolu	TRC	8.489.971	4.756.251	30,0
Türkiye	Toplam	78.862.192	15.863.659	100,0

Kaynak: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'de düzey 1'e göre yoksulluğa ilişkin hesaplamalar Tablo 10'da yer almaktadır. Türkiye'de bölgelere göre yoksul nüfus farklılık göstermektedir. Yoksul nüfusun en yoğun olduğu bölge %30 ile Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu duruma son yıllarda yaşanan dış göçler de etkilemektedir. Bu bölgeyi %15,1 oranla Akdeniz bölgesi, %11,2 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi, %7,8 ile Ege bölgesi, %6,8 ile İstanbul takip etmektedir. Akdeniz bölgesinin yoksul nüfus açısından bu denli yüksek bir orana sahip olmasının nedeni aldığı göçler ve göç sürecindeki nüfusun işgücü piyasasındaki konumundan kaynaklanan gelir dağılımındaki adaletsizlik olarak yorumlanabilmektedir. Türkiye'nin iç göç istatistiklerinde yıllara göre Akdeniz bölgesinin aldığı göçler incelendiğinde en fazla göç aldığı bölge Güneydoğu Anadolu bölgesidir⁴. Cafri (2009) çalışmasında Adana ilinin göç bilgileri dikkate alındığında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun bir biçimde göç almasından hareketle göç olgusunun yoksul olma olasılığını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Buna göre yoksulluğun tetiklediği göç, yoksulluğu da beraberinde götürmektedir. Göç eden nitelsiz işgücü, göç ettiği bölgede hizmet sektöründe düşük işlerde düşük ücretlerle kayıtlı veya kayıt dışı istihdam edilerek yoksulluğu arttırmaktadır. Bu durum yoksulluğun bölgesel dağılımında da net olarak görülmektedir. Özellikle hizmetler sektörünün alt bileşenlerinden toptan ve perakende ticareti, konaklama ve yiyecek hizmet faaliyetleri, idari ve destek hizmetleri ile ulaştırma, istihdamın en yoğun olduğu faaliyet alanlarındandır⁵. Bu alanların katma değeri düşüktür.

⁴ TÜİK Göç İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067>, 23.08.2018.

⁵ TÜİK İşgücü İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007>, 23.08.2018.

Dolayısıyla hizmet sektöründe bir tarafta kayıt dışılık diğer taraftan çalışanların yoksulluğu artmaktadır. Türkiye'de de dünyada olduğu gibi beşeri ve ekonomik coğrafya da yoksullukla yakından ilişkilidir. Coğrafi koşullara bağlı olarak yoksulluk göz önüne alındığında yetersiz altyapı, iş imkânları (işsizlik), akarsular, göçler yoksulluğun belirlenmesinde önemli faktörlerdir (Chang Tsai, 2006).

3.2. Uygulama

Bu çalışmada Amjad & Kemal (1997), Buvinic & Gupta (1997), Herrera (1999), Woolard & Klasen (2005), Cafri (2009), Dal (2013), Biyase & Zwane'nin (2015) çalışmalarında olduğu gibi işgücü piyasası, coğrafi özellikler ve hanehalkı özelliklerine bağlı olarak yoksulluğu belirleyen faktörler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bunun için TÜİK mikro veri setlerinden 2017 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırma verileri ile hesaplanan yoksulluk sınırı bağımlı değişken olarak kullanılmış ve İkili lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Analizler SPSS 24 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Olayların nedenleri ve sonuçlarının incelendiği modellerdeki bağımsız ve bağımlı değişken(ler)in yapısı ile sayısı, kullanılacak yöntemi belirlemede önemlidir (Kumaş & Çağlar, 2017: 60). Yöntem olarak İkili Lojistik Regresyon Analizi'nin tercih edilme sebebi de analizde kullanılan bağımlı değişkenin kategorik bir yapıda olmasıdır.

P_j , lojistik fonksiyonun olasılık değeri olup şöyle hesaplanmaktadır:

$$P_j(x) = \frac{e^{\alpha + \beta x}}{1 + e^{\alpha + \beta x}} \quad (1)$$

Bu çalışma için yoksulluk sınırının altında kalan hanehalkının olasılık değerini ifade etmektedir. α sabit, β ise x vektörüne ait parametredir. Lojistik fonksiyon şu şekilde tanımlanmıştır:

$$\ln \frac{P_j}{1 - P_j} = \alpha + \sum_i \beta_i x_{ij} \quad (2)$$

Yoksulluk sınırı altında kalan hanehalkının odds oranının doğal logaritmasıdır. En Yüksek Olabilirlik (Maksimum Likelihood-ML) tahmin yöntemi kullanılmış olup hataların sabit varyanslı normal dağıldığı varsayımı aranmamaktadır (Mok vd., 2007). $\text{Exp}(\beta)$ parametreler, $X=1$ olan bireylerin $X=0$ olan bireylere göre bağımlı değişkenin (y) kaç kat daha fazla görüldüğünün sonucunu verir ve buna göre yorum yapılır. Eğer $\text{Exp}(\beta) > 1$ için parametre, referans gruba göre kaç kat daha fazla görüldüğüne, eğer $\text{Exp}(\beta) < 1$ için $1/\text{Exp}(\beta)$ hesaplanarak referans gruba göre kaç kat daha az görüldüğüne bakılmaktadır. Katsayının pozitif bir değer alması, risk durumunun diğer duruma göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Lojistik model parametre tahminleri, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin yönü hakkında bilgi vermektedir.

Bağımlı değişken iki kategorili olup 0 veya 1 değerlerini almaktadır (Tunç, 2012). Bu çalışmada bağımlı değişken, yoksul olma 1, diğerleri için 0 değerini almıştır. Fert özelliklerine, işgücü piyasasında iktisadi faaliyetlere ve yaşanılan bölgelere bağlı olarak

Türkiye'de yoksulluğu etkilediği düşünülen ve modele dâhil edilen bağımsız değişkenler ise aşağıdaki gibidir:

1. Cinsiyet: Erkek ve Kadın olarak iki kategoriden oluşmaktadır.
2. Hanehalkı Tipi: Tek kişilik, Bağımlı çocuk olmayan-2 yetişkinli (<65), Bağımlı çocuk yok 2 yetişkin (biri 65+), Bağımlı çocuk olmayan diğer haneler, Tek yetişkinli en az bir bağımlı çocuk, 2 yetişkin 1 bağımlı çocuk, 2 yetişkin 2 bağımlı çocuk, 2 yetişkin 3 ve daha fazla bağımlı çocuk ve bağımlı çocuk olan diğer haneler.
3. Hanehalkı Sorumlusu: Kendisi, Eşi, Oğlu/kızı, Babası/annesi-kayınpeder/kayınvalide, Kardeşi, Damadı/gelini, Torunu, Diğer akraba, Akraba olmayanlar.
4. Ferdin bitirdiği yaş: Yaş grubu 15-19, 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59, 60-64, 65 ve üzeri.
5. Medeni durum: Hiç evlenmemiş, evli, eşi ölen, boşananlar.
6. Eğitim düzeyi: Okuma-yazma bilmeyen ve hiç okul bitirmeyen, İlkokul-ilköğretim ve ortaokul mezunu, genel lise, mesleki ve teknik lise mezunu, üniversite mezunu (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora).
7. İşteki faaliyet koduna göre (Sektör): hizmet sektörü, tarım sektörü, sanayi sektörü ve inşaat sektörü.
8. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK): SGK'ya kayıtlı ya da kayıtlı değildir.
9. İşteki durum: ücretli ve maaşlı, yevmiyeli, işveren ve kendi hesabına çalışan, ücretsiz aile işçisi.
10. Şu anki faaliyet durumu: çalışıyor, iş arıyor, emekli/erken emekli/çalışmayı bitirmiş, diğer aktif olmayanlar.
11. Bölgeler (7 Coğrafi bölge): Marmara, Ege, İç Anadolu, Akdeniz, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu.

Türkiye'de 2017 yılı yoksul olma durumunu etkileyen faktörlere ilişkin İkili Lojistik Regresyon Analizi sonuçları Tablo 11'de yer almaktadır. Lojistik model tarafından açıklanan bağımlı değişkendeki varyans miktarını belirlemek için kullanılan Nagelkerke R Kare: 0.351 olarak elde edilmiştir.

Tablo 11'de yer alan regresyon sonuçları her bir değişken için şu şekildedir:

- Cinsiyete göre referans grup erkekler olarak belirlenmiştir. Referans grup erkeklerle göre kadınların yoksul olma riski 1,018 kat fazladır. Cinsiyete dayalı yoksulluk oranlarındaki ufak farklılık regresyon analizinde de kendisi göstermiştir. Yani kadınların yoksul olma riski erkeklerle göre daha yüksektir. Morrison & Lamana (2006) çalışmalarına göre cinsiyetler arası ayrımcılık ile birlikte cinsiyetler arası gelir farklılıkları artmış ve bu durum kadınların yoksullaşmasını tetiklemiştir. Literatür genel olarak kadın reisli hanelerde yoksulluğun daha yüksek olduğunu söylemekte olup bu çalışmada elde edilen sonuçlar da kadınların yoksul olma riskinin daha yüksek olduğunu

- desteklemektedir (Buvinic & Gupta, 1997; Biyase & Zwane, 2015; Smajic & Ermacora, 2007; Sekhampu, 2012; Dal, 2013; Jayamohan & Kitesa, 2014).
- Hanehalkı tipine göre yoksulluk riski farklılık göstermektedir. Referans gruba göre bağımlı olarak tek kişilik haneler olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre bağımlı çocuğu olmayan ve iki yetişkinli (yetişkinlerin ikisi de 65 yaş altında) hanelerde yoksul olmama olasılığı 1,736 kat, bağımlı çocuğu olmayan iki yetişkinli (yetişkinlerin biri 65 yaş üzerinde) hanelerde 2,123 kat ve bağımlı çocuk olmayan diğer hanelerde ise yoksul olmama olasılığı 1,522 kat artmaktadır. Fakat bağımlı çocuk olan hanelerde yoksulluk riski çocuk sayısına bağlı olarak daha da artmaktadır. Tek yetişkinli en az bir bağımlı çocuk olan hanelerin referans gruba göre yoksul olma riski 2,331 kat, iki yetişkinli iki bağımlı çocuk olan hanelerde 1,782 kat artmaktadır. İki yetişkinli üç ve daha fazla bağımlı çocuk olan haneler ise en yüksek riske sahip olup referans gruba göre yoksul olma riski 5,364 kat artmaktadır. Diğer bağımlı çocuk olan hanelerde de referans gruba göre yoksul olma riski 1,644 kat artmaktadır. Sadece iki yetişkinli ve bir bağımlı çocuk olan haneler istatistiki olarak anlamsız olarak bulunmuştur. Çalışmada ulaşılan bu sonuç literatürdeki hanehalkı büyüklüğündeki artışlar ile yoksul olma riski arasındaki pozitif ilişki olduğu bulgusunu destekler niteliktedir (Herrera, 1999; Geda vd., 2005; Ayalneh vd., 2008; Woolard & Klasen, 2005; Afera, 2015; Kızılçöl, 2009).
 - Hane sorumlusuna göre referans grup kendisi olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre hane reisi kim olursa olsun yoksul olmama olasılığı yükselmektedir. Yani hanede reis olmak yoksul olma riskini arttırmaktadır.
 - Yaşta referans grup 25-29 yaş aralığındaki fertler olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre sadece 20-24 yaş grubunda olanların yoksul olma olasılığı daha fazladır. Yani 1,288 kat daha yüksek riskle karşı karşıyadırlar. Onun dışında hem 15-19 yaş aralığındaki fertler hem de 30 yaş ve üzeri fertler referans gruba göre daha düşük risk altındadır. Bunun dışında Türkiye'de 25-29 yaş aralığındaki fertlere göre diğer tüm yaş gruplarında yoksul olmama olasılığı artmaktadır. Özellikle 49 yaşın üzerindeki fertlerde yoksulluk riski daha da azalmaktadır. Literatürdeki çalışmalar yaş ile yoksulluk arasında güçlü bir ilişkinin varlığını vurgulamaktadır (Rodriguez, 2015; Biyase & Zwane, 2015). Kumaş vd. (2014) çalışmalarına göre "iyi işlerde" çalışmak yaş faktörü ile pozitif ilişkili olup 15-29 yaş aralığında işgücü piyasasında yer alan istihdamın "iyi işlerde" çalışmama olasılığı diğerlerine oranla daha yüksektir. Bu durum 20-29 yaş grubundakilerin yoksul olma riskinin daha yüksek olduğu bulgusunu desteklemektedir.
 - Medeni durumda referans grup hiç evlenmemişler olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre evli olanların yoksul olma riski 1,412 kat, boşananlarda ise 1,010 kat fazladır. Fakat eşi ölen fertlerin referans gruba göre yoksul olmama olasılığı 1,698 kat artmaktadır. Medeni duruma göre yoksul olma riski en yüksek grup evlilerdir. Cafri (2009), Sekhampu (2012), Biyase & Zwane'de (2015) çalışmalarında benzer sonuçlar elde etmişlerdir.
 - Eğitim düzeyinde referans grup üniversite mezunları olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre okuma-yazma bilmeyenler ve hiç okul bitirmeyenlerin yoksul

olma riski 9,921 kat artmaktadır. Yine referans gruba göre ilköğretim ve ortaokul mezunu olanların yoksul olma riski 5,117 kat, lise ve dengi bir okuldan mezun olanların ise 2,573 kat fazladır. Ulaşılan bu sonuç, eğitim düzeyi ve yoksulluk arasında yüksek bir ilişki olduğunu doğrular niteliktedir ve eğitim düzeyi arttıkça yoksul olma riskinin azaldığı yönündeki literatür bulguları ile uyumludur (Widyanti vd., 2009; Awan vd., 2011; Myftaraj vd., 2014).

- Ana faaliyet kodunda referans grup sanayi sektörü olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre tarım sektöründe faaliyet gösteren fertlerin yoksul olma riski 2,592 kat, hizmet sektöründe faaliyet gösteren fertlerin yoksul olma riski 1,143 kat, inşaat sektöründe faaliyet gösteren fertlerin ise 1,842 kat fazladır. Bu sonuçlara (referans gruba) göre Türkiye'de yoksulluk riski en yüksek sektör tarım iken yoksulluk riski en düşük olan sektör sanayi sektörüdür (Amjad & Kemal, 1997; Datt & Jolliffe, 1999; Geda vd., 2005). Hizmetler sektörü her ne kadar daha çok istihdam oranına sahip olsa da sanayi sektörü katma değeri yüksek olmasından dolayı yoksulluk riskinin en düşük olduğu sektör olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 6).
- SGK'ya göre referans grup SGK'ya kayıtlılık olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre SGK'ya kayıtlı olmayan fertlerin yoksul olma riski 2,207 kat artmaktadır. SGK'ya kayıtlı olmak yoksul olma olasılığını azaltırken kayıtlı olmamak yoksul olma olasılığını arttırmaktadır.
- Esas işteki durumda referans grup ücretli-maaşlı çalışanlar olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre yevmiyeli çalışan fertlerin yoksul olma riski 1,431 kat, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların ise 1,085 kat artmaktadır. İşveren ve kendi hesabına çalışanların referans gruba göre yoksul olmama olasılığı 1,393 kat artmaktadır. Bu sonuçlara göre işteki duruma göre yoksulluk riski farklılık göstermekte olup en çok risk altında olanlar yevmiyeli çalışanlardır. En düşük risk ise girişimci olarak adlandırılan işveren veya kendi hesabına çalışanlardır. Bu bulgu uluslararası literatür ile de uyumludur (Rodriguez, 2015; Spaho, 2014).
- Şu anki faaliyet durumunda referans grup çalışanlar olarak belirlenmiştir. Şuan herhangi bir işte çalışanlara göre iş arayanların yoksul olma riski 1,705 kat, emeklilerin ise 1,382 kat fazladır. Diğer aktif olmayanların ise referans gruba göre yoksul olmama olasılığı 1,285 kat fazladır. Literatürdeki çalışmaların, işsizliğin yoksul olma riskini artırdığı yönündeki bulguları, ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir (Datt & Jolliffe, 1999; Chaudhry & Rahman, 2009).
- Bölgesel olarak yoksulluk riskini incelediğimiz bu değişkende referans grup Marmara bölgesi olarak belirlenmiştir. Referans gruba göre diğer altı bölgede yaşıyor olmak yoksul olma olasılığını arttırmaktadır. Ege bölgesinde yaşayanların yoksul olma olasılığı 1,595 kat, İç Anadolu bölgesindekilerin 1,833 kat, Akdeniz bölgesindekilerin 2,664 kat, Karadeniz bölgesindekilerin 2,006 kat daha fazladır. Referans gruba göre yoksul olma riskinin en yüksek olduğu bölgeler, Doğu Anadolu bölgesi (4,487) ve Güneydoğu Anadolu bölgesidir (5,618). Marmara bölgesine göre Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe yoksul olma riski artış göstermektedir. Bölgesel kutuplaşma yoksulluk sorununda da kendisini göstermiştir (Epo, 2010; Mok vd., 2007; Dal, 2013).

Tablo: 11
Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

	β	S.E.	Wald	sd	P-değeri	Exp(β)	Exp (β) için Alt	G.A. 95% Üst
Cinsiyet (referans grup: Erkek)	.018	.003	49,392	1	.000	1,018*	1,013	1,024
Hanehalkı Tipi (referans grup: tek kişilik)			723405,098	8	.000			
Bağımlı çocuk olmayan-2 yetişkinli (<65)	-.551	.006	8047,362	1	.000	.576*	.569	.583
Bağımlı çocuk yok, 2 yetişkin, (biri 65+)	-.754	.008	8001,976	1	.000	.471*	.463	.479
Bağımlı çocuk olmayan diğer haneler	-.419	.006	5333,655	1	.000	.657*	.650	.665
Tek yetişkinli, en az bir bağımlı çocuk	.846	.008	10593,707	1	.000	2,331*	2,293	2,369
2 yetişkin, 1 bağımlı çocuk	.008	.006	1,985	1	.159	1,008	.997	1,020
2 yetişkin 2 bağımlı çocuk	.578	.006	10451,290	1	.000	1,782*	1,763	1,802
2 yetişkin, 3 ve daha fazla bağımlı çocuk	1,680	.006	89800,808	1	.000	5,364*	5,306	5,424
Bağımlı çocuk olan diğer haneler	.497	.006	8040,987	1	.000	1,644*	1,626	1,662
Hanehalkı Sorumlusu (referans grup: kendisi)			115753,505	8	.000			
Eşi	-1,024	.003	104851,185	1	.000	.359*	.357	.361
Oğlu/kızı	-.157	.003	2622,301	1	.000	.855*	.850	.860
Babası/annesi-kayınpeder/kayınvalide	-.793	.010	6111,611	1	.000	.453*	.444	.462
Kardeşi	-.016	.006	8,806	1	.003	.984*	.973	.994
Damadı/gelini	-1,103	.006	38566,781	1	.000	.332*	.328	.336
Torunu	-.656	.010	4187,175	1	.000	.519*	.509	.530
Diğer akraba	-.091	.009	107,421	1	.000	.913*	.897	.929
Akraba olmayanlar	-.482	.026	348,890	1	.000	.618*	.587	.650
Yaş grubu (referans grup: 25-29)			126982,733	10	.000			
Yaş grubu 15-19	-.034	.004	72,068	1	.000	.967*	.959	.974
Yaş grubu 20-24	.253	.003	5998,993	1	.000	1,288*	1,279	1,296
Yaş grubu 30-34	-.291	.003	9441,494	1	.000	.747*	.743	.752
Yaş grubu 35-39	-.221	.003	5781,072	1	.000	.802*	.797	.806
Yaş grubu 40-44	-.204	.003	4706,564	1	.000	.816*	.811	.820
Yaş grubu 45-49	-.225	.003	5127,742	1	.000	.798*	.794	.803
Yaş grubu 50-54	-.777	.004	46788,712	1	.000	.460*	.457	.463
Yaş grubu 55-59	-.984	.004	51201,966	1	.000	.374*	.371	.377
Yaş grubu 60-64	-1,090	.005	47010,810	1	.000	.336*	.333	.340
Yaş grubu 65 ve üzeri	-.818	.005	22271,377	1	.000	.441*	.437	.446
Medeni durum (referans grup: hiç evlenmedi)			23302,831	3	.000			
Evli	.345	.003	11062,991	1	.000	1,412*	1,403	1,421
Eşi öldü	-.530	.008	4625,216	1	.000	.589*	.580	.598
Eşinden boşandı	.010	.005	3,350	1	.067	1,010**	.999	1,021
Eğitim durumu (referans: Üniversite)			471677,100	3	.000			
Okuma-yazması yok ve hiç okul bitirmedi	2,295	.004	385417,836	1	.000	9,921*	9,849	9,993
İlkokul-ilköğretim ve ortaokul mezunu	1,633	.003	265244,966	1	.000	5,117*	5,085	5,149
Genel lise ve mesleki-teknik lise mezunu	.945	.003	75937,148	1	.000	2,573*	2,556	2,590
Esas işinde ana faaliyet(referans grubu: Sanayi)			173531,233	3	.000			
Tarım sektörü	.953	.003	117965,678	1	.000	2,592*	2,578	2,606
Hizmet Sektörü	.134	.002	4404,422	1	.000	1,143*	1,139	1,148
İnşaat Sektörü	.611	.003	53722,313	1	.000	1,842*	1,832	1,851
SGK (referans grup: kayıtlı)	.792	.002	194843,761	1	.000	2,207*	2,199	2,215
Esas işteki durumu (referans grup: ücretli-maaşlı çalışan)			74665,136	3	.000			
Yevmiyeli çalışan	.358	.002	21600,328	1	.000	1,431*	1,424	1,438
İşveren ve kendi hesabına çalışan	-.331	.002	24003,659	1	.000	.718*	.715	.721
Ücretsiz aile işçisi	.081	.003	750,088	1	.000	1,085*	1,078	1,091
Şu anki Faaliyet durumu (referans grup: çalışıyor)			2858,976	3	.000			
İş arıyor	.533	.011	2479,033	1	.000	1,705*	1,669	1,741
Emekli/erken emekli/çalışmayı bitirmiş	.323	.045	50,924	1	.000	1,382*	1,264	1,510
Diğer aktif olmayanlar	-.251	.014	318,574	1	.000	.778*	.757	.800
7 Bölge (referans grup: Marmara)			690127,443	6	.000			
Ege	.467	.002	35017,154	1	.000	1,595*	1,587	1,603
İç Anadolu	.606	.002	64969,170	1	.000	1,833*	1,825	1,842
Akdeniz	.980	.002	184492,226	1	.000	2,664*	2,652	2,676
Karadeniz	.696	.003	73148,117	1	.000	2,006*	1,996	2,016
Doğu Anadolu	1,501	.003	354479,355	1	.000	4,487*	4,465	4,510
Güneydoğu Anadolu	1,726	.002	524687,620	1	.000	5,618*	5,592	5,645
Sabit	-2,507	.013	38437,441	1	.000	.082*		

Not: Exp(β) katsayılar yorumlanmaktadır. Exp(β) < 0 ise 1/ Exp(β) hesaplaması yapılarak "yoksul olmama olasılığı" şeklinde yorumlanmaktadır. * ve ** sırasıyla %1 ve %10 anlamlılık düzeyidir.

4. Sonuç

Çalışmada Türkiye'de 2017 yılı için TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırma verileri kullanılarak görelî yoksulluk ve görelî yoksulluğun belirleyicileri incelenmiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre Türkiye'de yoksulluk sınırı yıllık 9.532,29 TL olarak kabul edilmiş olup, Türkiye'de nüfusun %20,1'i yoksulluk sınırının altında olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de kadın yoksulluğu erkek yoksulluğun yüksek olduğu görülmektedir. Yoksul nüfus için hesaplanan frekans değerleri ve yüzdelik oranlarına bakıldığında kullanılan değişkenlerin yoksullukla oldukça ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

İkili Lojistik Regresyonu analizi ile elde edilen sonuçlara göre cinsiyet bazında kadınların yoksul olma riski daha yüksektir (Morrison & Lamana, 2006; Buvinic & Gupta, 1997; Biyase & Zwane, 2015). Kadınların erkeklere oranla yaklaşık olarak bir kat daha riskleri artmaktadır. Türkiye'de hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk artmaktadır. İki yetişkinli üç ve üzeri bağımlı çocuk olan hanelerde yoksul olma riski diğer hanelere göre daha yüksektir. Buna göre, literatürle uyumlu sonuçlar elde edilmiş olup hanehalkı büyüklüğü ile yoksulluk arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Geda vd., 2005; Ayalneh vd., 2008; Woolard & Klasen, 2005; Afera, 2015). Yaş faktörü dikkate alındığında özellikle 50 yaş ve üzeri için yoksulluk riskinin daha düşük olduğu gözlenmektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Türkiye'nin genç işsizliğin ve bununla birlikte genç yoksulluğun yüksek olduğu bir ülke olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca hiç evlenmemiş olmak evli olanlara göre yoksulluk açısından daha risksiz bir durumu ifade etmektedir. Yoksulluğun en önemli belirleyici konumundaki eğitim durumuna göre yoksulluk ciddi azalış göstermektedir. Eğitim düzeyindeki artışlar ile yoksulluk riski çok fazla düşüş göstermektedir. Bunların dışında sanayi sektöründe, SGK'ya kayıtlı olarak işgücüne katılım, kendi işinin patronu olmak yoksulluk riskini azaltırken tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi konumunda veya yevmiyeli çalışmak, kayıt dışı istihdam ve işsizlik durumları yoksulluk riskini arttırmaktadır. Bölgesel sonuçlar dikkate alındığında Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yaşamak yoksul olma olasılığını arttıran bir durumdur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular literatürle uyumlu olup görelî yoksulluğu belirleyen temel faktörler eğitim, yaşanan bölge, çalışılan sektörler, yaş, işgücüne katılım, hanehalkı büyüklüğü, medeni durum, SGK'ya kayıtlı olarak işgücü piyasasında faaliyet göstermekte olduğu söylenebilir. (Datt & Jolliffe, 1999; Biyase & Zwane, 2015; Smajic & Ermacora, 2007; Geda vd., 2005; Ayalneh vd., 2008; Cafri, 2009; Sekhampu, 2012; Epo, 2010; Mok vd., 2007; Awan vd., 2011, Myftaraj vd., 2014).

Sonuç olarak Türkiye'de yoksullukla mücadelede dikkate alınabilecek en temel faktör eğitim düzeyini arttırmaktır. Bu amaca yönelik olarak öncelikle sağlam temellere dayalı nitelikli bir eğitim sistemi inşa edilmesi ve eğitimi destekleyici politikalar uygulanması gerekmektedir. Lise ve dengi bir eğitim düzeyine gelene kadar yoksulluk riski yükselmektedir. Liseden sonraki dönemlerde ise yoksulluğun hızlı bir şekilde azaldığı gözlenmektedir. Lise üstü eğitime devam etmeyi teşvik edecek politikalarla eğitim düzeyinin yükselmesiyle yoksulluğun azaltılmasında önemli bir ilerleme sağlanacaktır. Çünkü eğitim düzeyindeki artışlar daha kolay iş bulma ve daha iyi işlerde çalışma imkânı sağlarken aynı zamanda yüksek bir gelir ve standardı yüksek bir yaşamı da beraberinde

getirecektir. Böylelikle yoksulluk sorunu eğitime ve eğitime bağlı diğer faktörlerin etkisiyle yoksulluğu azaltarak istihdamın niteliğinin artmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye’de yapısal değişim süreci devam ettiği için tarımsal alanlarda büyük ölçekli makineleşme ile gerçekleştirilecek tarımsal üretim desteklenmelidir. Bunun yanında küçük alanlara yapılacak destekler yoksulluğun ancak kronikleşmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü makineleşme ile gerçekleştirilecek üretim ve verimlilik artışı ile yoksulluk azaltılabilecektir. Yoksulluk riski en yüksek bölgeler Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesi olarak tespit edilmiştir. Bu bölgelere yeterli altyapı yatırımları, sanayi ve tarımsal teşvikler ve projeler ile yeni iş alanlarının oluşturulması halkın refah düzeyinin artırılmasında etkili olacaktır. İşgücü piyasasının en önemli noktalarından biri de kayıt dışı çalışmanın önüne geçmektir. Çünkü kayıt dışı istihdam vasıfsız emek arzını derinleştirirken çalışanların yoksullaşmasını da beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan girişimciliğin artırılması ve KOBİ’lere sermaye sağlayacak projelerin desteklenmesi yoksullukla mücadele ve istihdam yaratmada önemli bir yer tutacaktır. Son olarak da kadınların yoksul olma riskinin azaltılması için kadınların eğitime ve istihdamına katılımını sağlamak önemlidir. Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı özellikle eğitim düzeyi yüksek kadınların işgücüne katılımındaki artışlar çocuklarına da eğitim, fırsat ve sağlık açısından daha çok imkân sağlayacaktır (Karaalp-Orhan, 2017). Bu nedenle mesleki eğitim kursları ile kadınların iş becerilerinin gelişimine katkı sağlanması, kadın işçi çalıştıran işverenlere prim teşvikleri ve vergi indirimlerinin uygulanması ve kadın girişimcilere yapılacak destekler kadınların işgücüne katılımının artırılmasında etkili olacaktır. Diğer taraftan kadınların istihdama katılmalarını engelleyen çocuk, yaşlı ve engelli bakımı konusunda devletin yeterli bakımevi ve kreş imkânı sağlaması kadın istihdamının artışına destek olacaktır. Ayrıca aile planlaması da yoksullukla mücadelede önemli bir paya sahiptir. Çünkü hanehalkı büyüklüğü ile yoksulluk arasında özellikle 3 çocuk ve üzeri hanelerde güçlü pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de hem görece yoksulluğun hem de yoksul olma riskinin azaltılmasında istihdam ve üretimin içinde olduğu gelir dağılımında adaletin sağlanacağı politikalarla ihtiyaç duyulmaktadır. Devlet, vergi düzenlemeleri ve denetlemeler ile gelir adaletsizliğini azaltarak yoksulluk sorunu ile mücadelede önemli bir ilerleme sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Achia, T. & A. Wangombe & N. Khadioli (2010), “A logistic regression model to identify key determinants of poverty using demographic and health survey data”, *European Journal of Social Sciences*, 13(1), 38-45.
- Afera, N. (2015), “Determinants of Poverty in Rural Tigray: Ethiopia Evidence from Rural Households of Gulomekeda Wereda”, *Journal of Poverty, Investment and Development*, 10, 95-102.
- Amjad, R. & A.R. Kemal (1997), “Macroeconomic Policies and their Impact on Poverty Alleviation in Pakistan”, *The Pakistan Development Review*, Pakistan Institute of Development Economics, 36(1), 39-68.
- Apaydın, F. (2018), “Türkiye’de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(30), 159-200.
- Awan, M.S. & N. Malik & H. Sarwar & M. Waqas (2011), “Impact of Education on Poverty Reduction”, *Munich Personal RePEc Archive*, Paper No. 31826.

- Ayalneh, B. & K. Hagedorn & B. Korf (2008), "Analysis of poverty and its covariates among small holder farmers in eastern Hararghe highlands of Ethiopia", *Quarterly Journal of International Agriculture*, 44(2005), No. 2; DLG-Verlag Frankfurt.
- Biyase, M. & T. Zwane (2015), "An Empirical Analysis of the Determinants of poverty and household welfare in South Africa", *MPRA*.
- Brady, D. & A.S. Fullerton & J.M. Cross (2009), "Putting Poverty in Political Context: A Multi-Level Analysis of Adult Poverty across 18 Affluent Democracies", *Social Forces*, 88(1), 271-299.
- Buvinic, M. & G.R. Gupta (1997), "Female-headed Households and female-maintained families: are they worth targeting to reduce poverty in developing countries?", *Economic Development and Cultural Change*, 45(2) , 259-280.
- Cafri, R. (2009), "Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Adana.
- Chang Tsai, M. (2006), "Economic and Non-Economic Determinants of Poverty in Developing Countries: Competing Theories and Empirical Evidence", *Canadian Journal of Development Studies*, 27(3), 267-285.
- Chaudhry, I.S. & S.U. Rahman (2009), "The Impact of Gender Inequality in Education on Rural Poverty in Pakistan: An Empirical Analysis", *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 15, 174-188.
- Chaudhry, I.S. (2009), "Poverty Alleviation in Southern Punjab (Pakistan): An Empirical Evidence from the Project Area of Asian Development Bank", *International Research Journal of Finance and Economics*, 23, 23-32.
- Coşkun, M.N. (2012), "Türkiye'de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili", *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, Ağustos 2012/59, Ankara.
- Çağlayan, E.A. & G. Sedefoğlu (2016), "Determinants of Poverty on Household Characteristics in Turkey: A Heteroskedastic Probit Model", *The Empirical Economics Letters*, 16(5), 111-128.
- Dal, S. (2013), "Türkiye'de Hanehalkı Yoksulluğunu Belirleyen Etmenler", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Danışoğlu, A.Ç. (2004), "Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(6), 35-59.
- Datt, G. & D. Jolliffe (1999), "Determinants of Poverty in Egypt 1997", *FCND Discussion Paper No. 75*.
- Dumanlı, R. (1995), "Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri", *Yeni Türkiye*, 6, 224-229.
- Epo, B.N. (2010), "Determinants of Poverty in Cameroon: A Binomial and Polychotomous Logit Analysis", *SSRN*.
- Evcim, N. & S. Güneş & H.S. Karaalp-Orhan (2019), "Yoksulluk ve Ekonomik Göstergeler arasındaki İlişki: MENA Bölgesi Analizi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 291-310.
- Geda, A. & N. De Jong & M.S. Kimenyi & G. Mwabu (2005), "Determinants of poverty in Kenya: A household level analysis", Storrs, CT: University of Connecticut, *Department of Economics Working Paper Series*, No. 2005-44.

- Gökovalı, U. & A. Danişman (2010), "Feminization of Poverty: Does it Really Exist in Turkey?", *New Perspectives on Turkey*, 42, 179-201.
- Hasmi, A.A. & M. Hasmi & M. Sial (2008), "Trends and Determinants of Rural Poverty: A Logistic Regression Analysis of Selected Districts of Punjab", *Pakistan Development Review*, 47(4), 909-923.
- Herrera, J. (1999), "Ajuste económico, desigualdad y movilidad", in: R. Webb & M. Ventocilla (eds.), *Pobreza y economía social. Analisis de una encuesta (ENNIV-1997)*, 101-142.
- Hoynes, H.W. & M.E. Page & A.H. Stevens (2006), "Poverty in America: Trends and Explanations", *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 47-68.
- İşığışık, Ö. (2011), *İstihdam ve İşsizlik*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Jayamohan, M.K. & A.T. Kitesa (2014), "Gender and Poverty- an analysis of urban poverty in Ethiopia", *Development Studies Research. An Open Access Journal*, 1(1), 233-243.
- Karaalp-Orhan, H.S. (2016), "Türkiye İşgücü Piyasasının Yapısal Özellikleri: İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılma Oranı", içinde: S. Güneş & H.S. Karaalp-Orhan (ed.), *Türkiye Ekonomisi ve Güncel Makroekonomik Konular*, 1-44.
- Karaalp-Orhan, H.S. (2017), "What are the Trends in Women's Labour Force Participation in Turkey?", *European Journal of Sustainable Development*, 6(3), 303-312.
- Kızılgöl, Ö. (2009), "Türkiye'de Yoksulluk Sorunu: Ekonometrik Bir Bakış", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmış Doktora Tezi*, İzmir.
- Kubar, Y. (2011), "Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 227-246.
- Kumaş, H. & A. Çağlar & H.S. Karaalp-Orhan (2014), "Firm Size and Labour Market Segmentation Theory: Evidence from Turkish Micro Data", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 150, 360-373.
- Kumaş, H. & A. Çağlar (2017), "Tabakalı İşgücü Piyasası Teorisine Göre Türkiye'de Özel-Hizmet Sektöründe İstihdamın Kalitesi", *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 19(1), 49-86.
- Lanjouw, P. & M. Ravallion (1995), "Poverty and Household Size", *Economic Journal*, 105, 1415-1434.
- Lipton, M. & M. Ravallion (1995), "Poverty and Policy", in: J. Behrman & T.N. Srinivasan (eds.), *Handbook of Development Economics Volume 3* Amsterdam: North, Holland.
- Makame, I.H. & S.S. Mzee (2014), "Determinants of Poverty on Household Characteristics in Zanzibar: A Logistic Regression Model", *Developing Country Studies*, 4(20), 188-195.
- Masika, R. & A. De Haan & S. Baden (1997), "Urbanisation and Urban Poverty: A Gender Analysis", Institute of Development Studies, *Report No. 54*.
- Mingione, E. (1996), "Urban Poverty in the Advanced Industrial World: Concepts, Analysis and Debates", in: *Urban Poverty and Underclass: A Reader*, ed: E. Mingione, Blackwell, Oxford.
- Mok, T.Y. & C. Gan & A. Sanyal (2007), "The Determinants of Urban Household Poverty in Malaysia", *Journal of Social Sciences*, 3(4), 190-196.
- Morrison, A. & F. Lamana (2006), "Gender issues in the Kyrgyz Labor Market", *Background Paper for Kyrgyz Poverty Assessment*, Washington, D.C., World Bank.

- Myftaraj, E. (2014), "Identifying Household Level Determinants of Poverty in Albania Using Logistic Regression Model", *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 7(3), 35-42.
- Öztürk, N. & Y. Öztürk (2010), *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*, Palme Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- Özveri, M. (30.12.2015), *Bordro Oyunları*, <<https://www.evrensel.net/yazi/75638/bordro-oyunlari>>, 10.01.2019.
- Rajaram, R. (2009), "Female-Headed Households and Poverty: Evidence from the National Family Health Survey. In: 3rd", *Southeastern International/Development Economics Workshop Agenda & Papers*.
- Ranatshunga, S.P.B. (2010), "The determinants of household poverty in Sri Lanka: 2006/2007", *MPRA*.
- Rodriguez, J.G. (2015), "The determinants of Poverty in the Mexican States of the US-Mexico Border", *Estudios Fronterizos*, 17(33), 141-167.
- Rupasingha, A. & S.J. Goetz (2007), "Social and Political Forces as Determinants of Poverty: A Spatial Analysis", *The Journal of Socio-Economics*, 36, 650-671.
- Sadiq, M. (2010), "Determinants of Poverty in Pakistan", *Hamburg Review of Social Sciences*, 4(3), 193-2013.
- Sekhampu, T.J. (2012), "Poverty in a South African township: The case of Kwakwatsi", *African Journal of Business Management*, 6(33), 9504-9509.
- Smajic, S. & S. Ermacora (2007), "Poverty amongst Female-headed Households in Bosnia and Herzegovina: An empirical analysis", *South East European Journal of Economics and Business*, 2(1), 69-88.
- Spaho, A. (2014), "Determinants of Poverty in Albania", *Journal of Educational and Social Research*, 4(2), 157-163.
- Şeker, S.D. & M. Dayıoğlu (2014), "Poverty Dynamics in Turkey", *Review of Income and Wealth*, 3, 1-17.
- Şeker, S.D. & S.P. Jenkins (2014), "Poverty Trends in Turkey", *IARIW 33rd General Conference Rotherdam*, The Netherlands.
- Tunç, T. (2012), "A new hybrid method logistic regression and feedforward neural network for lung cancer data", *Mathematical Problems in Engineering*, 1-10.
- Widyanti, W. & A. Suryahadi & S. Sumarto & A. Athia Yumna (2009), "The Relationship between chronic poverty and household dynamics: Evidence from Indonesia", *SMERU Working Paper Series*.
- Woolard, I. & S. Klasen (2005), "Determinants of Income Mobility and Household Poverty Dynamics in South Africa", *Journal of Development Studies*, 41(5), 865-897.
- World Bank (2005), *Turkey Joint Poverty Assessment Report* (Report No: 29619-TU), Human Development Sector Unit Europe and Central Asia Region, Document of the World Bank and the State Institute of Statistics Turkey 2005.
- Yıldırım, J. & M.A. Bakır & A. Savaş (2017), "State Dependence in Poverty: the Case of Turkey", *Emerging Markets Finance and Trade*, 54(9), 1963-1972.